

פרשת חיי שרה

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֶבְדוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמֵּשֶׁל בְּכָל אֶשֶׁר לוֹ (כדב)

יש עסק מוצלח יותר מזה?

בפרשת השבוע אנו מגלים נקודת חן מאוד עמוקה ודקה, אשר היא הנזר והכתר וגולת הכותרת של העם היהודי. ומי שזוכה לאמץ לעצמו את הנקודה הזו ולרכוש עליה בעלות, אין ספק שבורא עולם מתפאר בו בכל העולמות - ואשריו ואשרי חלקו. מצד שני מי שלא עובד על הנקודה הזו ולא קונה אותה קניין נפש, הרי הוא רחוק מהתכלית האמיתית, ועלול להתדרדר עד שאול תחתית. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

אנו חיים היום בעולם צבועני ורועש אשר את חושינו מטשטש. אנחנו נפעלים ומתפעלים מחיצוניות ומתעלמים מהמציאות, ואיננו שופטים את הסביבה כפי מה שהיא באמת.

אנחנו לא מחשיבים את האדם על פי איכותו הפנימית ועוצמתו הנפשית ומידותיו התרומיות, אלא על פי עוצמתו הגשמית החברתית והכלכלית. כל אדם פופולארי המְשׁוֹק חברתית ועושה רעש ורושם גדול - מעמדו אצלנו ממריא לשחקים והאיש הופך ללהיט ואנו מקרקרים סביבו ומחפשים את קרבתו, גם אם האיש מרוקן מכל תוכן אמיתי ויש לו אופי עם הרבה דופי, ומידותיו מעוותות ודלות.

כל מי שהגיע לכסא רם ונישא זכה להשיג את תואר ראש הממשלה או נשיא המדינה או פקיד מס הכנסה - הופך בעינינו לרם ונשגב. כל גביר אדיר וגנרל נדיר וטייס בכיר - מוערכים בעינינו עד דלא ידע, כאילו שהחיצוניות שלהם משקפת את נשמתם ופנימיותם, ומעידה על אצילותם וטוהר מידותיהם.

כמו כן, כאשר ראש הממשלה הושלך - והנשיא מכיסאו הודח - וארנקו של הגביר הפסיק להיות מנופח, מאותו רגע כל חינום וזוהרם הופכים להיסטוריה ואף אחד כבר לא מתעניין בהם, ונסתם ונחתם הגולל על כבודם והערצתם.

שורה תחתונה: אנחנו לא מכבדים כלל את האדם בגלל שהוא באמת איכותי ושווה, אלא בגלל סיבות אחרות. כבוד, פופולאריות, עושר וכו'. זו הסיבה שכאשר מעמדו נזרק ונשחק והוא כבר לא מְשׁוֹק, אף אחד לא זוכר את המסכן... הוא כבר לא "אורח כבוד" באירועים חברתיים, ובין רגע הוא הופך להיות כמו כולם (במקרה הטוב).

כך הוא טבעו של עולם וכך חיים כולם, מי יותר ומי פחות. כמובן שזהו עיוורון חושים וסילוף השכל הישר וטיפשות ממדרגה ראשונה, ותעודת עניות לקְבָרָה שלנו. אם כן מדוע העלנו את הנושא הזה על נס ועשינו ממנו עסק גדול?

משום שהנקודה הזו מופיעה אצלנו בפרשה, וכדלהלן:

כאשר אבינו אברהם מחפש שידוך ליצחק בנו, הוא פונה אל תלמידו אליעזר ומטיל עליו את התפקיד ומבקש ממנו לבצע את השליחות על הצד הטוב ביותר. עד כאן הכל נפלא. אך כאשר התורה מתארת בפנינו את דמותו של אליעזר ותוארו הכבירים, היא משבחת אותו בתואר מאוד מעניין, בתואר של "המְשֶׁל בְּכָל אֶשֶׁר לוֹ".

שמעתם מהו השבח ומהי הגדולה של אליעזר? שהוא היה מושל בכל ממונו של אברהם העשיר... שהוא היה הבוס הרשמי והאפוטרופוס הכללי של אברהם המיליארדר... שהוא היה המורשה חתימה היחיד והייתה בידיו עוצמה גשמית כבירה עד מאוד...

פרשת חיי שרה

והשאלה נשאלת: האם השטויות הללו הם בכלל שבח? האין זה מתנגש עם כל סולם הערכים שלנו?

שאלה נוספת: האם זו פסגת התארים שיש לתורה להגיד על אליעזר? הרי מדובר בתלמידו המובהק של אברהם, תלמיד חכם עצום שמקוטלג בשורה אחת עם אברהם יצחק ויעקוב, [וכפי שכותבת הגמרא: אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה... אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה... (יומא כ"ח ע"ב)].

כמו כן אליעזר עבד אברהם היה מפיץ תורה להמון העם ומזכה רבים גדול (יומא כ"ח ע"ב), אליעזר גם היה מלומד ומושלם בחכמת האצטגנינות (תוס' רי"ד וריטבא שם).

אם כן מדוע התורה מתעלמת מכל המעלות הנכבדות של אליעזר ומשבחת אותו בשבח גשמי ורדוד, בזה שהוא היה "מושל בכל נכסי אברהם"?

התשובה לכך נמצאת בדברי המדרש, וזו לשונו:
המושל בכל אשר לו,

שהיה שליט ביצרו כמותו (בראשית רבה נ"ט ח').

כעת הכל מובן. התורה כלל לא מתכוונת לממשלה ושלטון גשמי שהיה לאליעזר בנכסי אברהם, אלא לממשלה ושלטון על יצר הרע. התורה מגלה לנו שאליעזר היה קדוש עליון ושלט שליטה מלאה בכל אשר לו. על העיניים, האוזניים, הפה... כולו היה שמור ומקודש וכנוע לבורא יתברך. היש תואר יותר רם ונשגב מזה? אין ספק שזו פסגת התארים, וכבר אין צורך שהתורה תוסיף לאליעזר עוד תארים ומעלות.

אין ספק שהמסר העולה מכאן חד וברור כראש הגפרור. אך למרות זאת נבליט אותו שוב במילים ברורות, כדי להפנימו עוד יותר:

פסגת התארים האמיתית איננה "שלטון גשמי ועושר אגדי", וגם לא מעמד חברתי ותפקיד ממשלתי. מהו התואר האצילי והגדול ביותר? הַמְשֵׁל בְּכָל אֲנָשׁ לֹ, אדם השולט שלטון מוחלט על יצרו: משום שבשמיים לא חשובים לא ראש הממשלה ולא נשיא המדינה, גם לא הטבח הראשי ואפילו לא הזמר השנתי. מי כן חשוב שם? אותו אלמוני שנמצא בבית הכנסת ובא לו לדבר דברי חולין - והוא אומר לעצמו "לא". אותו אדם שהיצר מסיתו לספר "לשון הרע" - והוא לא כנע ליצר. אותו איש שהיצר מנסה להכשילו במראות פריצות ותועבה - והוא נלחם ביצרו וכובש אותו ולא פוגם בעיניו. אותו אדם שאשתו פגעה בכבודו והיצר מסיט אותו לעשות לה משפט שדה ולהראות לה את מקומה, ולמרות זאת אותו בעל מתאפק ובולם את פיו ונוצר את לשונו למען השלום.

אלו הם הקדושים והמכובדים בשמיים, בהם התורה מתפארת, והם הנבחרת המפוארת של הבורא.

האמת היא שהם גם הנבחרת שלנו. רוצים ראייה?

הזכרנו מקודם שכל אנשי המעמד והיוקרה ושחקני השררה, כאשר תם ונחתם תפקידם וגדלותם - הרי הם מאבדים את מעמדם ועוצמתם והופכים להיות פשוטים ככל המון העם, וחינם וזוהרם פג ונעלם. זוכרים?

אלא ששכחנו לציין בהקשר לזה פרט אחד: כל זה תקף בַּמְשָׁרוֹת חולפות וקשקושים גשמיים. ראש ממשלה... נשיא... ראש עיר... אבל כאשר מדובר ברב עיר, רב ראשי, דיין, מנהיג רוחני, גם כאשר הוא מסיים את מִשְׁרְתוֹ ונשיאותו ופג התוקף של מעמדו הרשמי, עדיין ההערכה וההערצה אליו נשארים -

פרשת חיי שרה

ואפילו גוברים.

קחו למשל את "הרב הראשי". לאחר 10 שנות כהונתו הוא לא הופך להיסטוריה, אלא ההערצה והכבוד אליו חיים ותוססים הרבה יותר מבעבר. הקהל צובא על דלתו ומבקש את עצתו ומתכופף למוצא פיו, ומתבטל לדעת התורה שבו.

קחו למשל את הרב שך זצ"ל. הוא הגיע לגיל זקנה וְשִׁיבָה, עבר את גיל המאה, הוא כבר לא היה כשיר לנהל שום דבר, ולמרות זאת עם ישראל חיזר אחריו ואחר ברכותיו - ולא נטש את הרב עד לרגעיו האחרונים.

וזה עוד לא הכל! מי שהיה בצפת בתאריך ה' באב בקברו של האר"י הקדוש, לא יכל שלא להתפעל מאלפי בני האדם שצבאו על הקבר. אותו דבר בל"ג בעומר במירון אצל רבי שמעון, וכן באומן בציון של רבי נחמן מברסלב. מאות שנים חלפו, ועדיין העם מוקיר ומערך ומחובר אל מנהיגיו הרוחניים.

ומה הסיבה להבדל התהומי הזה? מדוע משרה ותפקיד גשמיים שנגמרים ההערצה נמוגה ביחד איתם, ואילו במשרה ותפקיד רוחני ההערצה וההערכה ממשיכה לנצח?

מפני שכולם יודעים שמשרה גשמית אינה משקפת את איכותו ופנימיותו של האדם, ומשום כך התהילה וההערכה אליו הם "חיצוניים וזמניים". מצד שני משרה רוחנית משקפת מאוד את האדם, את מידותיו וגדלותו הרוחנית, ומשום כך ההערכה וההערצה אליו מאוד עמוקים וחזקים, ואינם פוקעים לנצח. לא בחייו, ואפילו לא לאחר מותו.

הוא אשר אמרנו. אלו שעובדים על מידותיהם ומפתחים את רוחניותם ונלחמים למען התורה ומצוותיה, הם לא רק הנבחרת של ה', אלא גם הנבחרת שלנו. כאן המקום להשחיל סיפור נורא ומדהים כאחד אשר יאלפנו בינה ויחכימנו הרבה חוכמה, ובו נראה כיצד נראה יהודי על רמה, מלאך אלוקי אשר ללא ספק גם זכאי לתואר הנפלא של "הַמְשַׁל בְּכָל אֶשֶׁר לוֹ".

לפני עשרות שנים היה נער צעיר שקראו לו רבי "יעקב ישראל", אשר לימים זכה לתואר המפורסם "הַסְטֵיִפֶּלֶר". הנער הצדיק הגיע לשידוכים והוצעה לו נערה בת טובים, והוא ניגש לבדוק האם יש התאמה בינו לבין הנערה המדוברת.

כיצד בדק הנער הצדיק אם יש התאמה ביניהם? האם הוא שאל אותה אם היא אוהבת לטייל ולעשות על האש? או שמא על פי סך המזומנים שהיא מוכנה להביא בתור נדוניה? לא ולא! כאשר רבי יעקב ישראל נפגש עם הנערה, הוא שאל אותה שאלה אחת:

האם את מסוגלת להבין מהו האושר הגדול ביותר שהיה לי אי פעם בימי חיי? אם את מסוגלת להבין זאת, הרי שאנו מתאמים להקים בית.

כעת אספר לך מהי ההנאה הגדולה ביותר שהייתה לי בימי חיי, ומעשה שהיה כך היה:

לפני מספר שנים כאשר הייתי ברוסיה הצבא גייס את כל בני הנוער שלא מרצונם והכריח את כולם לעבוד שבעה ימים בשבוע, ולא נתן לאף בחור יהודי לשמור את השבת.

במשך כל התקופה הזו נלחמתי בחירוף נפש למען השבת והתאמצתי לא לחלל אותה אפילו פעם אחת, וברוך ה' חלפו שבועות רבים - וה' סייע בידי לשמור כהוגן את כל השבתות.

פרשת חיי שרה

אך השטן לא וויתר לי, ויום שבת אחד ניגשו אלי קבוצת חיילים והורו לי לעשות מעשה של חילול שבת. ניסיתי לשנות את הגזרה אך לא הצלחתי, והייתי אובד עצות. ראו החיילים את סירובי, ואיימו עלי שיכו אותי בכל הכוח - אם לא אענה לדרישתם ואחלל את השבת.

באותו רגע ששמעתי את איומם, אורו עיני, וניגשתי אל החיילים והצעתי להם עסקה. "תכו אותי כאוות נפשכם, ובתמורה לכך תתחייבו לי שלא תבקשו ממני לחלל את השבת".

כאשר שמעו החיילים את דברי הם צחקו עלי והסכימו לעצתי. הם נעמדו בשורה ואחזו את הנשק בידם, וביקשו שאעבור ליד כל חייל - וכל אחד מהם יחבוט לי עם הרובה בראש.

הרב ממשיך ומספר. אני עובר מחייל לחייל, החיילים מפליאים בי את מכותיהם בצורה אכזרית ומתעללים בי בצורה נוראה, עד כדי כך שמרוב מכותיהם "לא הכירו לי פנים"!!! וברוך ה' לאחר שסיימתי לעבור את כל שורת החיילים הם באמת עזבו אותי, ולא דרשו שאחלל את אותה שבת. כאן תם הסיפור, וכעת אני רוצה להודיע לך את המשפט הבא:

למרות שגופי היה פצוע ופגוע מאוד וסבלי היה נורא, דעי לך שהתענגתי מכל מכה שקיבלתי כפי שלא התענגתי מימי - ומעולם לא היה לי תענוג יותר גדול כמו אותו רגע שקיבלתי את המכות!!!

כל מכה ומכה שנחתה על ראשי אמרתי בליבי "לכבוד השבת", "לכבוד בורא עולם", ושמחתי עליה כמוצא שלל רב.

אם את מסוגלת להבין זאת, אם את מצליחה להבין את ההנאה שהרגשתי אז, הרי שאת מתאימה להיות אשתי לעתיד. אך אם לא, כנראה שאנו לא מתאימים.

אין ספק שהסיפור הענק הזה מזכה את רבי יעקוב ישראל בתואר הנכבד של "הַמְשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ", המושל בייצרו - עד כדי מסירות נפש. ומה שמיוחד כאן זה שרבי יעקוב ישראל עשה זאת בשלמות, עם שמחה והנאה גדולה וסיפוק רב, וזו צריכה להיות שאיפתו של כל יהודי. לכבוש את הרצון ולהתמסר למען מצוות הבורא